

Rešerše do GEN 104

1) Filosofické základy vědeckého přístupu a jejich feministická kritika

Paradigmata

Jaká je definice vědy? Je sociologie horší věda než fyzika? Je třeba teologie vědou? Až Thomas S. Kuhn vytvořil operační definici vědy a analyzoval instituci vědy ve skutečně sociologických termínech. (Disman 1993) Uvedl dva důležité koncepty, koncept paradigmatu a koncept normální vědy. Kuhn definuje normální vědu jako „výzkum pevně zakotvený v jednom či více minulých vědeckých výdobytcích, které určitá vědecká komunita přijímá jako základ pro budoucí praxi.“ (Kuhn citován in Disman 1993: 12) Jinak řečeno, normální věda je taková kde většina vědců uznává stejná paradigmatata. A tím se dostáváme ke konceptu paradigmat.

Koncept paradigmat

Kuhn tento termín vysvětluje následovně. „Paradigmata jsou přijímané příklady aktuální vědecké praxe, příklady které zahrnují zákony, teorii, aplikaci a instrumentaci. To vše poskytuje model, ze kterého vyvěrá určitá koherentní tradice vědeckého výzkumu.“ (Kuhn citován in Disman 1993: 12) Takto zní Kuhnova definice paradigmatu, z toho vyplývá, že vědou je pouze to, co odpovídá paradigmatu. To tom, co je či není paradigma rozhoduje komunita vědců v příslušném oboru, z toho vyplývá že definice vědy má sociální charakter. (Disman 1993)

Velká většina aktivit vědců v daných oborech normativních věd, je založena na těchto paradigmatech a probíhá uvnitř paradigmat. Ono určité zažité paradigma je následně vědci buď rozšiřováno na širší okruh zájmu, či naopak. Případně se řeší určité nejasnosti či nepřesnosti. Ke zvrátům dochází po určité době tak, že se dosavadní paradigma vyčerpá. Nastává období, kdy již nevyhovuje při řešení některých otázek ve vědě. Tyto nevyhovující odpovědi Kuhn označuje jako anomálie. Nahromadí-li se mnoho anomálií, dochází ke hledání nového paradigmatu a po dokončení tohoto procesu znovu nastává období tzv. normální vědy.

„Paradigma je nesporně důležitým nástrojem ekonomizace vědy. Nicméně tato výhoda není zadarmo: paradigma totiž zároveň nesporně omezuje množinu řešení a postupů, které jsou ve vědě dovoleny. Omezuje i soubor problémů, které normální věda smí řešit.“ (Disman 1993: 13)

Paradigmata v sociálních vědách

Pojďme se ale podívat na sociologii a její paradigmatata. Je jasné, že tradiční obory jako matematika či astronomie, měly svá paradigmatata již v dávné historii. Jako příklad může sloužit například názor, že celý vesmích obíhá kolem Země. Je tedy otázka zda i sociologické vědy mají svá paradigmatata.

V sociologii obvykle existuje více způsobů jak věci vysvětlit. Ale za těmito rozdílnými významy, nebo teoriemi, jsou paradigmatata – základní modely, rámce či reference, které používáme k organizaci našich pozorování a uvažování. Paradigmatata lze často obtížněji rozpoznat jako taková,

protože jsou tak implicitní a předpokládaná. Jako příklad Babbie uvádí třeba válku a používání lidí jako ochranných štítů či etnické čistky apod. Chce tím říct, že naše pohledy a pocity v této záležitosti jsou výsledkem paradigmatu, na který jsme byli socializováni, nejsou objektivním přírodním faktem. (Babbie 2001)

Sociální vědci vyvinuli několik paradigmat pro porozumění sociálního chování. Osud vrozených paradigmat v sociálních vědách je nicméně odlišný od toho, co Khun pozoroval v přírodních vědách. Přírodní vědy obecně věří, že úspěch jednoho paradigmatu na úkor jiného představuje pokrok ze špatného pohledu na správný. (Babbie 2001)

Paradigmata sociálních věd nabízí rozdílné pohledy, kde každé z nich nabízí pohledy, které jiné postrádají, zatímco ignorují aspekty sociálního života, které jiné odhalují. Konečně, paradigmata nejsou pravdivá nebo nepravdivá, jsou pouze více či méně užitečná. Každé z paradigmat, které chceme zkoumat nabízí jiné způsoby pohledů na lidský sociální život. (Babbie 2001)

Feministická paradigmata

Když feministky začaly poprvé s dohady o použití zájmen a podstatných jmen mužského rodu kdykoli byl rod víceznačný, jejich úvahy byly často shledávány jako hloupé. Podobným způsobem vědci dívající se na sociální svět z feministického paradigmatu, našli aspekty sociálního života, které nejsou odhaleny jinými paradigmaty. Částečně se feministická teorie a výzkum zaměřil na rozdíly mezi mužem a ženou a na to, v jakém vztahu jsou ke zbytku sociální organizace. Tyto linie poznání načrtly důvody útlaku žen v některých společnostech, což naopak vrhlo světlo na útlak jako takový. Feministická paradigmata rovněž nabourala převládající postoje ke konsenzu ve společnosti. Mnohé popisy předurčených doměnek říkají, že hodnoty a společenské normy jsou psány lidmi, kteří reprezentují pouze části společnosti. (Babbie 2001)

Babbie to ukazuje na příkladu ve Spojených státech kde byly tyto analýzy povětšinou psány bílými muži ze střední třídy, což není překvapivé, byly napsány o doměnkách, hodnotách a normách, které oni sami sdíleli.

Georg Herbert Mead mluvil o zobecnění jiných, které si každý z nás vytváří a o převzetí role, feministické paradigma se táže, zda je takové zobecnění vůbec možné. (Babbie 2001)

Zdroje:

Babbie, E. 2001. The Practice of Social Research. Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Disman, M. 1993. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum.